

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวัน ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ โดยประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 149 โรงเรียน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ผู้อำนวยการ หรือ อาจารย์ใหญ่ หรือ ครูใหญ่ โดยใช้ประชากรทั้งหมด จำนวน 149 คน ครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน โดยใช้ประชากรทั้งหมด จำนวน 149 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-6 จาก 149 โรงเรียน ที่เข้าร่วมโครงการโดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย โรงเรียนละ 10 คน จำแนกเป็นนักเรียนขาดแคลน โรงเรียนละ 5 คน และนักเรียนที่ต้องซื้ออาหาร โรงเรียนละ 5 คน จำนวน 1,490 คน รวมผู้ให้ข้อมูลจาก 149 โรงเรียน มีจำนวนทั้งสิ้น 1,788 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม จำนวน 3 ฉบับ คือ สำหรับผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 1 ฉบับ ครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน จำนวน 1 ฉบับ และนักเรียน จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยดำเนินการสร้างขึ้นเอง มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ และแบบปลายเปิด ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามโดยผ่านทางสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ แบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด มีจำนวน 1,788 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์กลับคืนมา จำนวน 1,682 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 94.07 จำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 141 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 94.63 ครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน จำนวน 144 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 96.64 และนักเรียน จำนวน 1,397ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 93.76 และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และค่าร้อยละ

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของโรงเรียน ผลการวิจัยสรุปได้ว่า

ในด้านสภาพภูมิศาสตร์ พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีสภาพเป็นที่ราบน้ำท่วมถึงบางฤดูกาล โรงเรียนส่วนใหญ่มีสถานที่หรือสภาพแวดล้อมที่มีผลกระทบทางลบต่อโรงเรียนซึ่ง ได้แก่ กลิ่นและควันจากโรงงานอุตสาหกรรม คนส่วนใหญ่ในชุมชนมีอาชีพรับจ้าง ในด้านสภาพความพร้อมทางเศรษฐกิจของคนส่วนใหญ่ในชุมชน พบว่ามีความพร้อมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และในด้านประเภทของโรงเรียน จำแนกตามเกณฑ์การจัดกิจกรรมอาหารกลางวันของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พบว่าประเภทของโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ ประเภทที่ 3 คือ เป็นโรงเรียนที่มีความขาดแคลน และมีข้อจำกัดในด้านสภาพโรงเรียนและการสนับสนุนจากชุมชน ฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนยากจน นักเรียนมีกำลังซื้อต่ำ สามารถสร้างผลผลิตทางการเกษตรได้เพียงส่วนน้อย โรงเรียนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้

ในด้านอาคารเรียน พบว่าในโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่มีอาคารเรียนจำนวน 1-2 หลัง ในโรงเรียนขนาดกลางและโรงเรียนขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่ มีอาคารเรียนจำนวน 3-4 หลัง และในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษส่วนใหญ่มีอาคารเรียนจำนวน 5 - 6 หลัง และหากพิจารณาในภาพรวม พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ มีอาคารเรียน จำนวน 1-2 หลัง

ในด้านจำนวนห้องเรียน พบว่าในโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ มีห้องเรียนจำนวน 6-10 ห้อง ในโรงเรียนขนาดกลางส่วนใหญ่มีห้องเรียนจำนวน 11-15 ห้อง ในโรงเรียนขนาดใหญ่และขนาดใหญ่พิเศษส่วนใหญ่ มีห้องเรียนจำนวน มากกว่า 30 ห้อง และหากพิจารณาในภาพรวม พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ มีห้องเรียน จำนวน 6-10 ห้อง และ 11-15 ห้อง

ในด้านจำนวนอาคารประกอบ พบว่าในโรงเรียนทั้ง 4 ขนาดส่วนใหญ่มีอาคารประกอบจำนวน 1-2 หลัง สำหรับในด้านประเภทของอาคารประกอบ พบว่าในโรงเรียนขนาดเล็กอาคารประกอบส่วนใหญ่ ได้แก่ ส้วม ในโรงเรียนขนาดกลาง อาคารประกอบส่วนใหญ่ ได้แก่ โรงอาหาร ในโรงเรียนขนาดใหญ่อาคารประกอบส่วนใหญ่ ได้แก่ ส้วม ในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ อาคารประกอบส่วนใหญ่ ได้แก่ อาคารเอนกประสงค์ และหากพิจารณาในภาพรวม พบว่าอาคารประกอบส่วนใหญ่ ได้แก่ อาคารเอนกประสงค์

ในด้านจำนวนพื้นที่ พบว่าในโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ ส่วนใหญ่มีพื้นที่ จำนวน 3-4 ไร่ และในโรงเรียนขนาดกลาง ส่วนใหญ่ มีพื้นที่จำนวน 1-2 ไร่ หากพิจารณาในภาพรวมพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ มีพื้นที่ จำนวน 3-4 ไร่ ในด้านจำนวนพื้นที่ที่โรงเรียนสามารถทำการเกษตรได้ พบว่าในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่มีพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้ จำนวน น้อยกว่า 1 ไร่ และในโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดใหญ่พิเศษ ส่วนใหญ่ไม่มีพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้ หากพิจารณาในภาพรวม พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ มีพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้จำนวนน้อยกว่า 1 ไร่ ในด้านพื้นที่ที่โรงเรียนทำการเกษตรได้จริง พบว่าในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดใหญ่ส่วนใหญ่มีพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้จริง จำนวน น้อยกว่า 1 ไร่ สำหรับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่พิเศษ ส่วนใหญ่ ไม่มีพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้จริง หากพิจารณาในภาพรวม พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้จริงจำนวน น้อยกว่า 1 ไร่

ในด้านระดับชั้นที่เปิดทำการสอน พบว่าในโรงเรียนทั้ง 4 ขนาด ส่วนใหญ่เปิดทำการสอนชั้น อนุบาล ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำหรับจำนวนห้องเรียนที่เปิดสอน พบว่าในโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่เปิดทำการสอน จำนวน 6-10 ห้อง ในโรงเรียนขนาดกลาง ส่วนใหญ่เปิดทำการสอน จำนวน 11-15 ห้อง โรงเรียนขนาดใหญ่ส่วนใหญ่เปิดทำการสอน จำนวน 31-35 ห้อง และในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษส่วนใหญ่เปิดทำการสอนจำนวน มากกว่า 35 ห้อง และหากพิจารณาในภาพรวม พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่เปิดทำการสอน จำนวน 6-10 ห้อง

ในด้านจำนวนครู พบว่าในโรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่มีครูจำนวน 6-10 คน ในโรงเรียนขนาดกลางส่วนใหญ่มีครูจำนวน 21-30 คน ในโรงเรียนขนาดใหญ่ส่วนใหญ่มีครู จำนวน 41-50 คน และในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษทั้งหมดมีครู จำนวน มากกว่า 60 คน และหากพิจารณาในภาพรวม พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีครู จำนวน 6-10 คน

ในด้านขนาดโรงเรียน พบว่าขนาดโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ โรงเรียนขนาดเล็ก (นักเรียน 1 - 300 คน) สำหรับจำนวนภารโรง พบว่าในโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลาง ส่วนใหญ่มีภารโรง จำนวน 1 คน ในโรงเรียนขนาดใหญ่ส่วนใหญ่มีภารโรงจำนวน 2 คน และในโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษส่วนใหญ่ มีภารโรง จำนวน 4 คน และหากพิจารณาในภาพรวม

พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีภารโรง จำนวน 1 คน

ในด้านร้อยละของนักเรียนที่โรงเรียนจัดอาหารให้เปล่า พบว่าในโรงเรียนทั้ง 4 ขนาด ร้อยละของนักเรียนที่จัดอาหารให้เปล่าส่วนใหญ่ ได้แก่ น้อยกว่า ร้อยละ 10

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุมากกว่า 45 ปี มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่ไม่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวัน สำหรับผู้บริหารที่เคยเข้ารับการอบรม เรื่องที่อบรมส่วนใหญ่ ได้แก่ เรื่องการจัดโครงการอาหารกลางวัน โดยมีหน่วยงานส่วนใหญ่ที่จัดอบรม ได้แก่ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ระยะเวลาดำเนินการที่เข้ารับการอบรม ได้แก่ พ.ศ. 2530 ซึ่งมีช่วงเวลาในการอบรมส่วนใหญ่ จำนวน 1 วัน

ครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน ส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 36-45 ปี มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่เคยเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวัน เรื่องที่อบรมส่วนใหญ่ ได้แก่ เรื่อง โครงการคุ้มครองผู้บริโภค โดยมีหน่วยงานส่วนใหญ่ที่จัดอบรม ได้แก่ สาธารณสุขจังหวัด ระยะเวลาดำเนินการที่เข้ารับการอบรม ได้แก่ พ.ศ. 2537 ซึ่งมีช่วงเวลาในการอบรมส่วนใหญ่ จำนวน 1 วัน

นักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่มีสมาชิกในครอบครัว จำนวน 4 - 5 คน และส่วนใหญ่เป็นบุตรลำดับที่ 1 สำหรับอาชีพของบิดาและมารดาส่วนใหญ่มีอาชีพ รับจ้าง การศึกษาของบิดาและมารดาส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

หากพิจารณาภาวะโภชนาการในภาพรวม พบว่านักเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ในด้านอายุพบว่า ทั้งนักเรียนชายและนักเรียนหญิงส่วนใหญ่ มีอายุ 12 ปี ในด้านน้ำหนัก พบว่านักเรียนชายส่วนใหญ่มีน้ำหนักอยู่ในระหว่าง 26 - 30 กิโลกรัม สำหรับนักเรียนหญิงส่วนใหญ่มีน้ำหนักอยู่ในระหว่าง 36 - 40 กิโลกรัม ในด้านส่วนสูง พบว่านักเรียนชายส่วนใหญ่มีส่วนสูงอยู่ในระหว่าง 136 - 140 เซนติเมตร สำหรับนักเรียนหญิงส่วนใหญ่มีส่วนสูงอยู่ในระหว่าง 146 - 150 เซนติเมตร และหากพิจารณาแยกตามระดับชั้น พบว่าทุกระดับชั้นมีภาวะโภชนาการ

อยู่ในเกณฑ์ดี คือมีน้ำหนักและส่วนสูงอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานของกองอนามัยกระทรวงสาธารณสุข

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

1. การเตรียมการจัดโครงการอาหารกลางวัน

1.1 การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

วิธีการที่โรงเรียนส่วนใหญ่ ใช้ในการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครองและนักเรียน ได้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวัน พบว่าวิธีการส่วนใหญ่ ได้แก่ การประชุมผู้ปกครอง และนักเรียน ในด้านข้อมูลที่โรงเรียนศึกษาเพื่อการจัดทำโครงการอาหารกลางวัน พบว่าข้อมูลที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ศึกษา ได้แก่ จำนวนนักเรียนที่ขาดแคลนโดยมีครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวันเป็นบุคคลากรที่รับผิดชอบการศึกษาข้อมูลเพื่อการจัดทำโครงการอาหารกลางวัน สำหรับบุคคลากรที่โรงเรียนจัดให้รับผิดชอบในการประกอบอาหารกลางวัน พบว่าบุคคลากรที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดให้รับผิดชอบ ได้แก่ ครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน ส่วนบุคคลากรที่มีส่วนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน พบว่าบุคคลากรที่มีส่วนช่วยเหลือการจัดกิจกรรมส่วนใหญ่ ได้แก่ ครู ในด้านแหล่งงบประมาณที่โรงเรียนได้รับ ในการดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

ในด้านวิธีการที่โรงเรียนใช้ในการจัดหา วัสดุ อุปกรณ์ ในการดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน พบว่าวิธีการที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ ได้แก่ จัดซื้อจากงบประมาณที่ได้รับส่วนวิธีการที่โรงเรียนจัดหาวัตถุดิบมาเพื่อประกอบอาหารกลางวัน พบว่าวิธีการที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ ได้แก่ ซื้อจากตลาด และแหล่งข้อมูลที่นักเรียนได้รับทราบข้อมูลเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวัน พบว่าแหล่งข้อมูลส่วนใหญ่ ได้แก่ ครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน

1.2 การแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวัน

วิธีการที่โรงเรียนใช้ ในการแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวัน พบว่าวิธีการที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ในการแต่งตั้ง ได้แก่ ประชุมคณะครูเพื่อแต่งตั้งคณะกรรมการส่วนเกณฑ์ที่โรงเรียนใช้ในการพิจารณาแต่งตั้งครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน พบว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ในการพิจารณา ได้แก่ ความเหมาะสม

1.3 การประชุมคณะกรรมการและจัดทำโครงการ

กำหนดเวลาที่โรงเรียนจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวัน พบว่ากำหนดเวลาที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดให้มีการประชุม ได้แก่ 1 - 5 ครั้ง/ปี ในด้านลักษณะการจัดทำโครงการอาหารกลางวันที่โรงเรียนจัด พบว่าลักษณะการจัดทำโครงการที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัด ได้แก่ จัดทำเป็นโครงการต่อเนื่อง ส่วนสาระการประชุมคณะกรรมการเพื่อพิจารณาวางแผนการจัดโครงการอาหารกลางวันที่โรงเรียนจัด พบว่าสาระการประชุมที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัด ได้แก่ ชี้แจงนโยบาย และ จุดมุ่งหมายของโครงการอาหารกลางวัน

1.4 การประชุมผู้ปกครอง ครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง

ความถี่ในการประชุมผู้ปกครอง ครู และนักเรียน เกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวัน พบว่าความถี่ในการประชุมของโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ 1 ครั้ง / ปี โดยมีวัตถุประสงค์ในการประชุมผู้ปกครอง ครูและนักเรียน เพื่อชี้แจงจุดมุ่งหมายของโครงการอาหารกลางวัน

2. การดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวัน

2.1 การเตรียมผลผลิตการเกษตร

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนงานเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่จัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้การสอนงานเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ในด้านประเภทงานเกษตรที่โรงเรียนจัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้การสอน เพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน พบว่าประเภทของงานเกษตรที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัด ได้แก่ ปลูกพืชผักสวนครัว ในด้านช่วงเวลาที่เกิดผลผลิตจากงานเกษตรของโรงเรียนช่วยสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน พบว่าช่วงเวลาส่วนใหญ่ ได้แก่ บางฤดูกาล ในด้านการดำเนินการในการเตรียมผลผลิตการเกษตรเพื่อโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าการดำเนินการของโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ มีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนงานเกษตรและงานบ้านเพื่อเตรียมผลผลิตสำหรับโครงการอาหารกลางวัน สำหรับประเภทของงานเกษตรที่นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน พบว่าประเภทของงานเกษตรที่นักเรียนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรม ได้แก่ ปลูกพืชผักสวนครัว และวิธีการที่นักเรียนปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกพืชประมง และ เลี้ยงสัตว์ พบว่าวิธีการที่นักเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติได้แก่ ให้โรงเรียนทั้งหมดโดยไม่รับเงิน

2.2 การจัดเตรียมสถานที่ เครื่องใช้ และอุปกรณ์

การจัดเตรียมสถานที่ เครื่องใช้ และ อุปกรณ์ พบว่าการจัดเตรียมสถานที่ เครื่องใช้ และอุปกรณ์ ของนักเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ จัดให้มีสถานที่ประกอบอาหารกลางวัน เป็นสัดส่วน โดยสถานที่ ที่ใช้ในการประกอบอาหาร ส่วนใหญ่ ได้แก่ โรงอาหาร

2.3 การสำรวจปริมาณผู้รับบริการ

บุคคลากรที่รับผิดชอบการสำรวจข้อมูล เกี่ยวกับ จำนวนนักเรียนที่รับประทาน อาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าบุคคลากรที่รับผิดชอบ ได้แก่ ครูหัวหน้าโครงการอาหาร กลางวัน

2.4 การกำหนดรายการอาหารประจำวัน

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพิจารณากำหนดรายการอาหารประจำวัน ในโครงการ อาหารกลางวัน พบว่าผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพิจารณาส่วนใหญ่ ได้แก่ ครูหัวหน้าโครงการ อาหารกลางวัน โดยข้อมูลส่วนใหญ่ที่ใช้ในการพิจารณากำหนดรายการอาหาร ได้แก่ คุณค่า อาหารทางโภชนาการ

2.5 การเตรียมวัตถุดิบ

วิธีการที่โรงเรียน ใช้ในการซื้อวัตถุดิบมาประกอบอาหารของ โครงการอาหาร กลางวัน พบว่าวิธีการที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ในการซื้อวัตถุดิบ ได้แก่ ครูหัวหน้าโครงการ เป็นผู้ซื้อ

2.6 การปฏิบัติจริง

ผู้รับผิดชอบในการประกอบอาหารของ โครงการอาหารกลางวัน พบว่าผู้รับผิดชอบ ในการประกอบอาหารส่วนใหญ่ ได้แก่ ครูและนักเรียนร่วมกัน ในด้านการสนับสนุนของ โรงเรียน ให้นักเรียน ได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติจริง เกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวัน พบว่าการสนับสนุน ของโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ จัดตารางสอนในช่วงก่อนพักกลางวัน ให้นักเรียน ได้ฝึกปฏิบัติจริง สำหรับกิจกรรมที่นักเรียน ได้ลงฝึกปฏิบัติจริง เกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวัน พบว่า กิจกรรมที่นักเรียนส่วนใหญ่ ได้ลงฝึกปฏิบัติจริง ได้แก่ การเตรียมการ

ในด้านลักษณะการปฏิบัติจริงของนักเรียนในโครงการอาหารกลางวัน พบว่า ลักษณะการปฏิบัติจริงของนักเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ คละชั้นในแต่ละวัน ซึ่งการคละชั้นของ โรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 ในด้านลักษณะการช่วยทำอาหาร

ของนักเรียนในโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าลักษณะการช่วยทำอาหารของนักเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ นักเรียนจัดเวรผลัดกันทำ และประเภทของงานที่นักเรียนทำเกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวัน พบว่าประเภทของงานที่นักเรียนส่วนใหญ่ทำ ได้แก่ ช่วยทำความสะอาดสถานที่รับประทานอาหาร

2.7 การบริการอาหารแก่นักเรียน

ลักษณะการให้บริการอาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าลักษณะการให้บริการของโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ บริการฟรีแก่นักเรียนขาดแคลน และจำหน่ายแก่นักเรียนทั่วไป เฉพาะนักเรียนที่ขาดแคลน เงื่อนไขในการให้บริการอาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าเงื่อนไขในการให้บริการของโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ บริการฟรีโดยมีเงื่อนไข ซึ่งเงื่อนไขการให้บริการของโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ ช่วยทำความสะอาดสถานที่รับประทานอาหารในส่วนของกิจกรรมที่โรงเรียนจัด เพื่อช่วยนักเรียนขาดแคลนให้มีอาหารรับประทาน พบว่ากิจกรรมที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัด ได้แก่ นักเรียนขาดแคลนช่วยทำงานในโครงการอาหารกลางวัน

ลักษณะการจัดบริการอาหารกลางวันแก่นักเรียน พบว่าลักษณะการจัดบริการของโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ ทயอยให้นักเรียนมารับบริการ ส่วนผู้รับผิดชอบในการบริการอาหารกลางวันแก่นักเรียน พบว่าผู้รับผิดชอบในการบริการส่วนใหญ่ ได้แก่ ครูทั้งหมดหมุนเวียนกัน และช่วงเวลาที่โรงเรียนใช้ในการจัดบริการอาหารแก่นักเรียน พบว่าช่วงเวลาที่โรงเรียนส่วนใหญ่ ใช้ในการจัดบริการอาหารแก่นักเรียน ได้แก่ จัดบริการทุกวันตลอดสัปดาห์

การรับประทานอาหารเช้าของนักเรียนที่บ้านก่อนมาโรงเรียน พบว่าการรับประทานอาหารเช้าของนักเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ รับประทานอาหารเช้าทุกวันที่บ้าน สำหรับการรับประทานอาหารกลางวันของนักเรียน พบว่าการรับประทานอาหารกลางวันของนักเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ ใช้อาหารที่โรงเรียนจัด และเหตุผลที่นักเรียนรับประทานอาหารเช้าของโรงเรียน พบว่าเหตุผลที่นักเรียนส่วนใหญ่รับประทานอาหารเช้าของโรงเรียน ได้แก่ สบายใจ

2.8 การทำความสะอาดสถานที่ เครื่องมือ เครื่องใช้ และอุปกรณ์

ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการทำความสะอาดสถานที่ หลังจากรับประทานอาหารเสร็จแล้ว พบว่าผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการทำความสะอาดสถานที่ส่วนใหญ่ ได้แก่ นักเรียนทุกคนที่เข้าร่วมโครงการอาหารกลางวัน

2.9 การเงินและการจัดทำบัญชี

ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับเรื่องการเงินและการจัดทำบัญชีโครงการอาหารกลางวัน พบว่าผู้รับผิดชอบในการจัดทำ ได้แก่ เจ้าหน้าที่การเงินของโรงเรียน

2.10 การบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน

กลุ่มประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดให้มีการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออาหารกลางวัน พบว่ากลุ่มประสบการณ์ที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดให้มีการบูรณาการ ได้แก่ กลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ สำหรับสิทธิพิเศษที่การจัดสหกรณ์ในโรงเรียนให้เพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าสิทธิพิเศษส่วนใหญ่ ได้แก่ ซื้อสินค้าจากสหกรณ์ ในราคาถูก และวิธีการที่โรงเรียนจัดให้มีการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าวิธีการที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดให้มีการบูรณาการ ได้แก่ ให้นักเรียนปฏิบัติงานที่รับผิดชอบตามกระบวนการกลุ่ม

2.11 รูปแบบการจัดทำอาหารกลางวันที่โรงเรียนจัดทำในโครงการอาหารกลางวัน

พบว่ารูปแบบที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ในการจัดทำ ได้แก่ รูปแบบอาหารจานเดียว สำหรับเกณฑ์ที่โรงเรียนใช้ในการเลือกรูปแบบการจัดทำอาหารกลางวัน พบว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ในการเลือกรูปแบบ ได้แก่ คุณค่าของอาหาร ในด้านประเภทของอาหารเสริมที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัด ได้แก่ นมถั่วเหลือง ซึ่งความถี่ในการจัดอาหารเสริมของโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ 5 ครั้ง/สัปดาห์

2.12 ภาวะโภชนาการของนักเรียน

วิธีการที่โรงเรียนจัดเกี่ยวกับภาวะโภชนาการของนักเรียน พบว่าวิธีการที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัด ได้แก่ กำหนดรายการอาหารโดยคำนึงถึงคุณค่าของอาหารเป็นสำคัญ สำหรับวิธีการที่โรงเรียนใช้ในการตรวจสอบภาวะโภชนาการของนักเรียน พบว่าวิธีการที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ ได้แก่ ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูงตามกำหนดระยะเวลา

2.13 สุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร

กิจกรรมที่โรงเรียนจัด เพื่อสนับสนุนให้นักเรียนมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทาน อาหาร พบว่ากิจกรรมที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัด ได้แก่ จัดครูผลัดเปลี่ยนกันดูแลนักเรียนระหว่างรับประทานอาหาร สำหรับวิธีการที่นักเรียนปฏิบัติในการรับประทานอาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าวิธีการที่นักเรียนปฏิบัติ ได้แก่ ล้างมือก่อนรับประทานอาหาร

2.14 การมีส่วนร่วมของชุมชน

วิธีการที่โรงเรียนใช้ในการติดต่อขอความร่วมมือจากชุมชน พบว่าวิธีการที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ในการติดต่อ ได้แก่ ติดต่อผ่านทางนักเรียน ในด้านบุคลากรภายนอกที่ช่วยเหลือโครงการอาหารกลางวัน พบว่าบุคลากรส่วนใหญ่ที่ช่วยเหลือโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ คณะกรรมการศึกษา

ลักษณะการช่วยเหลือโครงการอาหารกลางวันของบุคลากรภายนอก พบว่าลักษณะการช่วยเหลือของบุคลากรภายนอกส่วนใหญ่ ได้แก่ บริจาคเงิน ในด้านวิธีการที่โรงเรียนจัดให้ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการแก่ชุมชน พบว่าวิธีการที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัด ได้แก่ ให้นักเรียนนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้จากโรงเรียน ไปปฏิบัติที่บ้าน และวิธีการที่นักเรียนช่วยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการอาหารกลางวัน พบว่าวิธีการที่นักเรียนส่วนใหญ่ช่วย ได้แก่ นำความรู้และประสบการณ์จากโรงเรียน ไปปฏิบัติจริงที่บ้าน

3. การติดตามประเมินผลการจัดโครงการอาหารกลางวัน

3.1 การประเมินผลการเตรียมการจัดโครงการอาหารกลางวัน

การประเมินผลการเตรียมการจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าการประเมินผลการเตรียมการส่วนใหญ่ ได้แก่ ความพร้อมด้านบุคลากร ซึ่งผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการประเมินผลการเตรียมการในการจัดโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ ครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน

3.2 การประเมินผลการดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวัน

การประเมินผลการดำเนินการในการจัดโครงการอาหารกลางวัน ของโรงเรียน พบว่าการประเมินผลการดำเนินการส่วนใหญ่ ได้แก่ การช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน สำหรับเกณฑ์ที่โรงเรียนใช้ในการประเมินผลการดำเนินการในการจัดโครงการอาหารกลางวัน พบว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้ ได้แก่ อาหารที่ทำมีคุณค่าทางโภชนาการครบ 5 หมู่ พร้อมทั้งจำหน่ายในราคาถูกลง สำหรับวิธีการที่โรงเรียนจัดให้มีการประเมินผลการดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน พบว่าวิธีการที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัดให้มี ได้แก่ สอบถามจากคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวัน

ผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการประเมินผลการดำเนินการในการจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าผู้รับผิดชอบส่วนใหญ่ ได้แก่ ครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน

สำหรับช่วงเวลาที่โรงเรียนมีการประเมินผลการดำเนินการโครงการอาหารกลางวัน พบว่า ช่วงเวลาที่โรงเรียนส่วนใหญ่มีการประเมินผล ได้แก่ สิ้นปีการศึกษา และการบูรณาการ กิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าการบูรณาการกิจกรรม การเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน ส่วนใหญ่ ได้แก่ กลุ่มงานและพื้นฐานอาชีพ

ลักษณะการให้บริการอาหารกลางวันของนักเรียนขาดแคลน พบว่าลักษณะ การให้บริการของนักเรียนขาดแคลนส่วนใหญ่ ได้แก่ จัดให้รับประทานฟรีทุกคน ในด้าน พัฒนาการของสุขภาพที่นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับจากการเข้าร่วมโครงการอาหารกลางวัน พบว่า พัฒนาการของสุขภาพที่นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับ ได้แก่ สุขภาพดีขึ้นมาก และสุขนิสัยที่ดีในการ รับประทานอาหารที่นักเรียนได้รับจากการเข้าร่วมโครงการอาหารกลางวัน พบว่าสุขนิสัยที่ดี ในการรับประทานอาหารที่นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับ ได้แก่ มีมารยาทในการรับประทานอาหาร และแปรงฟันหรือบ้วนปากหลังรับประทานอาหาร

หากประเมินในภาพรวมการมีส่วนร่วมของชุมชนต่อโครงการอาหารกลางวัน อยู่ในเกณฑ์ดี พบว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนส่วนใหญ่ ได้แก่ มีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับผลที่ทางโรงเรียนได้รับจากการจัดโครงการอาหารกลางวัน พบว่าผลที่ทางโรงเรียน ส่วนใหญ่ได้รับ ได้แก่ นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ ในด้านประโยชน์ ที่นักเรียนได้รับจากโครงการอาหารกลางวัน พบว่าประโยชน์ที่นักเรียนส่วนใหญ่ได้รับ ได้แก่ มีสุขภาพร่างกายแข็งแรงขึ้น และการใช้ผลการประเมินโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าการใช้ผลการประเมินของโรงเรียนส่วนใหญ่ ได้แก่ นำผลการประเมินมาปรับปรุงการ ดำเนินงานของโครงการอาหารกลางวัน

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการจัดโครงการอาหารกลางวัน

1. ปัญหาการเตรียมการจัดโครงการอาหารกลางวัน

ปัญหาที่โรงเรียนพบในด้านบุคลากรของโครงการอาหารกลางวัน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา ซึ่งปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ ครูมีงานประจำมาก ไม่มีเวลาสำหรับโครงการอาหารกลางวัน ปัญหาที่โรงเรียนพบด้านงบประมาณของโครงการ อาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา ซึ่งปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่

การใช้เงินงบประมาณยุ่งยาก ไม่คล่องตัวและเงินงบประมาณที่ได้น้อยไม่เพียงพอกับความต้องการ และปัญหาที่โรงเรียนพบด้านวัสดุ อุปกรณ์ ของโครงการอาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ วัสดุ อุปกรณ์ การครัวมีไม่เพียงพอ

ปัญหาที่โรงเรียนพบในด้านแหล่งผลิตและสถานที่ที่จะซื้อวัตถุดิบมาประกอบอาหาร ของโครงการอาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ โรงเรียนอยู่ไกลตลาด ปัญหาที่โรงเรียนพบในเรื่อง การแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการอาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ ผู้ปกครองไม่มีเวลาที่จะเข้าร่วมประชุม ปัญหาที่โรงเรียนพบในการประชุมคณะกรรมการและจัดทำโครงการ พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มี ปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ คณะกรรมการแต่ละคน มีภาระงานในหน้าที่มาก และปัญหาที่โรงเรียนพบในการประชุมผู้ปกครอง ครู นักเรียน และ ผู้เกี่ยวข้อง พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ ผู้ปกครอง ไม่มีเวลามาร่วมประชุมและครูมีภาระงานในหน้าที่มาก

2. ปัญหาการดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวัน

ปัญหาที่โรงเรียนพบในการจัดโครงการเกษตรเพื่อการส่งเสริมอาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ พื้นที่ทำการเกษตรมีไม่เพียงพอ และสภาพดินไม่เหมาะสม ปัญหาที่โรงเรียนพบเกี่ยวกับสถานที่และอุปกรณ์ เครื่องใช้ของโครงการอาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ ขาดสถานที่ สำหรับทำการเกษตรเพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน และปัญหาที่โรงเรียนพบในการสำรวจปริมาณผู้รับบริการอาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ ขาดผู้รับผิดชอบในการสำรวจ

ปัญหาที่โรงเรียนพบในการกำหนดรายการอาหารประจำวันของโครงการอาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ ผลผลิตการเกษตรของโรงเรียนมีไม่เพียงพอ ปัญหาที่โรงเรียนพบในการเตรียมวัตถุดิบมาประกอบอาหาร พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ วัตถุดิบในการประกอบอาหารมีราคาแพง และปัญหาที่

โรงเรียนพบในการปฏิบัติจริงเกี่ยวกับการจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ การจัดตารางสอน ไม่สอดคล้องกับกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน

ปัญหาที่โรงเรียนพบในการบริการอาหารแก่นักเรียน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ ครูมีชั่วโมงสอนมากไม่สามารถช่วยบริการได้ ปัญหาที่โรงเรียนพบในการทำความสะอาดสถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ของโครงการอาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ จำนวนผู้รับผิดชอบทำความสะอาดมีน้อย และปัญหาที่โรงเรียนพบในการดำเนินงานด้านการเงิน และการจัดทำบัญชีของโครงการอาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ ครูมีภารกิจมากทำให้การจัดทำบัญชีไม่เป็นปัจจุบัน

ปัญหาที่โรงเรียนพบในการบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่ออาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ นักเรียนปฏิบัติงานกิจกรรมโครงการอาหารกลางวันไม่ครบ 7 ขั้นตอน (ตามคู่มือของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ) ปัญหาที่โรงเรียนพบในเรื่องรูปแบบการจัดทำอาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ วัตถุดิบในการใช้ประกอบอาหารมีราคาแพง ปัญหาที่โรงเรียนพบเกี่ยวกับภาวะโภชนาการของนักเรียน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ นักเรียนมีสุขนิสัยที่ไม่ดีในการรับประทานอาหาร ปัญหาที่โรงเรียนพบในการสนับสนุนให้นักเรียนมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ ขาดที่นั่งรับประทานอาหาร และปัญหาที่โรงเรียนพบเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนพบ ได้แก่ ผู้ปกครองไม่มีเวลา

3. ปัญหาการติดตามประเมินผลการจัดโครงการอาหารกลางวัน

ปัญหาที่โรงเรียนพบเกี่ยวกับการประเมินผลด้านการเตรียมการจัดโครงการ

อาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ ขาดการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง และปัญหาที่โรงเรียนพบเกี่ยวกับการประเมินผล ด้านการดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันของโรงเรียน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา ปัญหาที่โรงเรียนส่วนใหญ่พบ ได้แก่ ครูมีชั่วโมงสอนมากไม่มีเวลาสำหรับการประเมินผลโครงการ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหา การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

การเตรียมการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน

การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ในด้านบุคลากร พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ กำหนดให้ครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวันเป็นผู้รับผิดชอบในการศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น เพื่อการจัดทำโครงการอาหารกลางวัน โดยพิจารณาจากข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนนักเรียนที่ขาดแคลน นอกจากนี้ยังกำหนดให้เป็นผู้รับผิดชอบในการประกอบอาหารกลางวัน และกำหนดให้ครูเป็นผู้ช่วยเหลือการจัดกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน

จากสภาพดังกล่าว เป็นการเตรียมการที่ดี เพราะการดำเนินงานจะสำเร็จได้ ต้องอาศัยความร่วมมือจากครูทุกคนในโรงเรียน ซึ่งจำนวนครูเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การจัดโครงการอาหารกลางวันบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (ฉวี ฤกษ์ศรีรัตน์, 2533)

เมื่อพิจารณาในด้านปัญหา พบว่า ครูมีงานประจำมากไม่มีเวลาสำหรับโครงการอาหารกลางวัน ทั้งนี้เพราะโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีนักเรียนอยู่ในระหว่าง 1 - 300 คน เปิดทำการสอนชั้นอนุบาลถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีห้องเรียนที่เปิดทำการสอนจำนวน 6 - 10 ห้อง และมีครูจำนวน 6 - 10 คน ทำให้มีปัญหาในด้านอัตรากำลังครู ประกอบกับต้องปฏิบัติงานในการกิจอื่นตามแนวนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของสำนักงานการศึกษา จังหวัดชลบุรี (2527) และบุญเลิศ เสนีวงศ์ ณ อยุธยา (2527) ที่พบว่า โรงเรียนที่มีครูพอดีกับชั้นเรียน และมีครูไม่ครบชั้นเรียนส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ครูต้องรับภาระในด้านการสอนและงานด้านอื่น ๆ ของ

โรงเรียน เมื่อได้รับมอบหมายให้มาช่วยเหลือกิจกรรมโครงการอาหารกลางวันอีก จึงเป็นภาระที่หนักสำหรับครู ซึ่งปัญหาดังกล่าวจะเป็นอุปสรรคที่ทำให้การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนไม่สามารถดำเนินการตามวัตถุประสงค์ของโครงการได้ครบถ้วน การที่จะรออัตรากำลังครูที่จะได้เพิ่มคงจะเป็นไปได้น้อย ผู้บริหารโรงเรียนจึงควรจะต้องเตรียมการในขั้นตอนนี้ โดยการติดต่อขอความช่วยเหลือจากบุคลากรภายนอก ซึ่งความช่วยเหลืออาจเป็นในรูปแบบของความสมัครใจหรือได้รับค่าตอบแทน ในกรณีที่ได้รับค่าตอบแทน อาจเป็นในลักษณะของการจ้างแม่ครัวภายใต้การกำกับดูแลของครูโดยใช้เงินรายได้จากโครงการ ทั้งนี้เพราะสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติไม่ได้จำกัดให้โรงเรียนต้องดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวัน ด้วยวิธีหนึ่งวิธีใดเป็นการเฉพาะ โดยให้โรงเรียนแต่ละแห่งดำเนินการได้ตามความพร้อมและความเหมาะสม แต่ต้องให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีปริมาณและคุณภาพพอเพียงกับความต้องการของร่างกาย (สำนักงานโครงการอาหารกลางวันกระทรวงศึกษาธิการ, 2537) ซึ่งสอดคล้องกับสรุปผลการประชุม เรื่องนโยบายและแนวทางดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ณ ตึกสันติไมตรี ทำเนียบรัฐบาล วันที่ 27 กรกฎาคม 2536 ที่กล่าวว่า การจัดโครงการอาหารกลางวันระดับโรงเรียนควรมีอิสระ ในการจัด ทั้งนี้ให้คำนึงถึงประโยชน์ที่เด็กจะได้รับเป็นหลักและเป็นไปตามระเบียบปฏิบัติของทางราชการ สามารถจัดได้หลายรูปแบบและเลือกรูปแบบของตนเองได้ เช่น การจ้างแม่ครัวมาดำเนินการภายใต้การดูแลของโรงเรียน ซึ่งจะเป็นการลดปัญหาในด้านบุคลากรลงไปได้บ้าง

ในด้านงบประมาณ พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับงบประมาณในการจัดโครงการอาหารกลางวันจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หากพิจารณาในด้านปัญหาพบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องเงินงบประมาณที่ได้น้อยไม่เพียงพอกับความต้องการจากสภาพและปัญหาเกี่ยวกับการเตรียมการด้านงบประมาณดังกล่าว โรงเรียนควรจะต้องศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพร้อมทั้งคำนวณงบประมาณที่จะใช้ในการจัดโครงการอาหารกลางวันว่าจะต้องใช้เงินทั้งหมดเท่าไร และจะเพียงพอกับเงินงบประมาณที่ได้รับหรือไม่ โดยพิจารณาว่าจะต้องใช้เงินซื้อวัสดุ อุปกรณ์การครัว การเกษตรและเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ ในการจัดโครงการอาหารกลางวัน งบประมาณเท่าไร และเงินทุนหมุนเวียนที่จะใช้ รวมเป็นเงินทั้งหมดที่จะต้องใช้ในการจัดโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งถ้าเงินงบประมาณที่ได้รับน้อยไม่เพียงพอกับความต้องการ โรงเรียนควรจะต้องเตรียมการโดยการวางแผนการใช้เงินงบประมาณที่ได้รับอันจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด พร้อมทั้งขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานของรัฐและหรือเอกชน และชุมชนที่มีขีดความสามารถที่พอจะช่วยเหลือได้ ซึ่งสอดคล้องกับ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ที่กล่าวว่าโรงเรียนควรจะต้องเตรียมการในเรื่องงบประมาณ โดยการหางบประมาณสนับสนุนเพิ่มเติม ซึ่งสามารถทำได้หลายวิธี เช่น หาได้จาก

1. งบประมาณพัฒนาชนบท ตามโครงการของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
2. มุลนิธิต่าง ๆ เช่น มูลนิธิอายิโนะโมะโต๊ะ มูลนิธิจอห์น เอฟ. เคนเนดี และองค์การยูนิเซฟ เป็นต้น
3. ผู้บริจาค จากผู้มีจิตศรัทธา บริษัท ห้างร้าน สมาคมและชมรมต่าง ๆ เป็นต้น
4. โรงเรียนจัดหาเอง โดยการจัดงานชุมนุมศิษย์เก่า การจัดงานประจำปี การจัดงานวันปิดภาคเรียน เป็นต้น

จากการเตรียมการในขั้นตอนนี้ ทำให้ทราบว่าต้องใช้เงินงบประมาณเท่าไร ในการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์ การครัว การเกษตร และเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ ในการจัดโครงการอาหารกลางวัน ในขั้นต่อไปก็จะเป็นการจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องใช้ดังกล่าว ซึ่งจากผลการวิจัยพบว่า การใช้เงินงบประมาณยุ่งยากไม่คล่องตัว ซึ่งตรงกับงานวิจัย พรทิพย์ ชัยชนะ (2529) ที่กล่าวว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในการใช้จ่ายเงินของโครงการอาหารกลางวันและสอดคล้องกับสำนักงานโครงการอาหารกลางวัน กระทรวงศึกษาธิการ (2537) ที่กล่าวว่า การใช้จ่ายเงินตามระบบราชการมีปัญหาสำหรับโรงเรียนในการจัดโครงการอาหารกลางวัน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการใช้เงินงบประมาณดังกล่าวจะต้องดำเนินการตามระเบียบของทางราชการอย่างเคร่งครัด ประกอบกับอาจจะไม่เข้าใจในระเบียบและแนวปฏิบัติตลอดจนวิธีการบริหารงบประมาณและการบัญชีของหน่วยงานย่อย จึงทำให้ไม่แน่ใจว่าเงินงบประมาณดังกล่าวจะนำไปซื้อวัสดุ อุปกรณ์และเครื่องใช้ประเภทใดได้บ้าง จึงไม่กล้าใช้จ่ายเงินส่วนนี้เพราะกลัวจะผิดระเบียบของทางราชการ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจะได้จัดให้มีการประชุมชี้แจงแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินโครงการอาหารกลางวัน

การประชุมผู้ปกครอง ครู นักเรียน และผู้เกี่ยวข้อง พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่จัดให้มีการประชุมผู้ปกครอง ครู และนักเรียน โดยมีความถี่ในการประชุม 1 ครั้ง/ปี เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งถูกต้องตามหลักการที่ว่า การประชุมเป็นการชี้แจงให้ทุกฝ่ายได้เห็นความสำคัญ ได้ทราบจุดมุ่งหมาย ของการจัดโครงการอาหารกลางวัน และขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลอาชีพต่าง ๆ สนับสนุนด้านทุน วัสดุการครัว วัสดุการเกษตร วัสดุติบและแรงงานในการประกอบอาหารกลางวัน เพื่อให้โครงการอาหารกลางวันดำเนินไปด้วยความราบรื่น บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ซึ่งจะสอดคล้อง

กับวัตถุประสงค์ของ โครงการอาหารกลางวัน ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ (2530) ที่ได้กำหนดไว้ 4 ประการ ได้แก่

1. เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา โดยบูรณาการ กิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ซึ่งมีกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ เป็น แกนกลาง
2. เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าและปริมาณเพียงพอแก่ ความต้องการของร่างกาย
3. เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน
4. เพื่อสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร
5. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการศึกษแก่ชุมชน และนำชุมชนเข้ามามี ส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน

หากพิจารณาในด้านปัญหา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาตรงที่ผู้ปกครอง ไม่มี เวลาาร่วมประชุม จังหวัดสมุทรปราการ มีพื้นที่อยู่ติดกับกรุงเทพมหานคร มีโรงงาน อุตสาหกรรม และกิจการประมงจำนวนมาก ประชาชนที่อยู่อาศัยจึงเป็นลักษณะชุมชนเมือง คล้ายคลึงกับในกรุงเทพมหานคร สภาพความเป็นอยู่และเศรษฐกิจค่อนข้างรัดตัว สมาชิกใน ครอบครัวต้องเร่งรีบในทุกอิริยาบถ นับตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน ประชาชนส่วนใหญ่ มีอาชีพรับจ้าง ทั้งภาคอุตสาหกรรม การประมง และการเกษตรบางส่วน (ฝ่ายแผนงานและ โครงการ สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ, 2536) ซึ่งตรงกับผลการวิจัยในครั้งนี้ ที่พบว่า คนส่วนใหญ่ในชุมชนมีอาชีพรับจ้าง และมีสภาพความพร้อมทางเศรษฐกิจอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง จึงทำให้ ไม่มีเวลาที่จะให้ความสนใจกับโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งเป็นการยากที่จะแก้ไข ได้ จึงควรที่จะใช้เวลาในช่วงปฐมวัยที่เด็กนักเรียน ประชุมชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบถึงความสำคัญ และทราบถึงแนวทางการจัดโครงการอาหารกลางวัน ตลอดจนชักชวนหรือขอความร่วมมือใน การสนับสนุนกิจกรรมของ โครงการอาหารกลางวัน หรืออาจจะขอความร่วมมือจากประชาชน หรือผู้ปกครองนักเรียนในรูปแบบอื่นนอกเหนือจากการเข้าร่วมประชุม เช่นขอรับการสนับสนุน เป็นเงินทุน หรือวัตถุดิบอย่างอื่นมากกว่าการใช้เวลา เพราะผู้ปกครองนักเรียนทุกคนต่างมี ภารกิจรัดตัวไม่สามารถมาร่วมประชุมได้ ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถม ศึกษแห่งชาติ (2530) ที่กล่าวว่าโรงเรียนควรขอความร่วมมือจากกลุ่มบุคคลอาชีพต่าง ๆ สนับสนุนด้านทุน วัสดุการครัว วัสดุการเกษตร วัตถุดิบ และแรงงานในการประกอบอาหาร กลางวัน เพื่อให้โครงการอาหารกลางวันดำเนินไปด้วยความราบรื่น บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ นอกจากนี้ยังสามารถให้นักเรียนเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ผลงานเกี่ยวกับ

โครงการอาหารกลางวัน ไปยังผู้ปกครองหรือชุมชน ในการให้ความรู้แก่นักเรียน โรงเรียนสามารถทำได้โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรในกลุ่มการทำงาน และพื้นฐานอาชีพแขนงงานบ้านและงานเกษตร และกลุ่มประสบการณ์อื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาหารและโภชนาการ สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ตลอดจนเผยแพร่ให้แก่ผู้ปกครองหรือชุมชน ซึ่งจะสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ที่กล่าวว่าการให้ความรู้แก่นักเรียนเพื่อนำไปเผยแพร่แก่ผู้ปกครองหรือชุมชนนั้น โรงเรียนสามารถทำได้หลายประการ เช่น

1. ให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับเรื่องโภชนาการ การเลือกซื้อและรับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ การประกอบอาหาร การเก็บรักษาอาหารและวัสดุเครื่องครัว ตลอดจนการสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องตามแนวของหลักสูตรประถมศึกษา โดยการจัดการสอนให้ครบตามเวลาตามแผนการสอนในกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวกับโภชนาการ โดยใช้สื่อที่มีอยู่ในท้องถิ่นและให้นักเรียนปฏิบัติจริงให้มากที่สุด

2. การจัดกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนมีความรู้เรื่องโภชนาการ เช่น ใ้เวลาที่ จัดนิทรรศการ ประกวดสุขภาพ ส่งเสียงตามสาย จัดมุมโภชนาการในห้องเรียน ประกวดวาดภาพจากการประกอบอาหาร หรือประกวดเรียงความ บทกลอน ภาพ คำขวัญ

การดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวัน

การเตรียมผลผลิตการเกษตร พบว่า ประเภทของงานเกษตร ที่โรงเรียนส่วนใหญ่จัด ได้แก่ ปลูกพืชผักสวนครัว ผลผลิตจากงานเกษตรของโรงเรียนช่วยสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน ได้บางฤดูกาล ในการดำเนินการเตรียมผลผลิตการเกษตรเพื่อโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนส่วนใหญ่มีการวางแผนร่วมกันระหว่างครูผู้สอนงานเกษตร และงานบ้าน เพื่อเตรียมผลผลิตสำหรับโครงการอาหารกลางวัน นักเรียนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมการเกษตรเพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน โดยการปลูกพืชผักสวนครัว และวิธีการที่นักเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติเกี่ยวกับการปลูกพืช ประมง และเลี้ยงสัตว์ คือให้โรงเรียนทั้งหมด โดยไม่รับเงิน

จากสภาพดังกล่าว เป็นสภาพการเตรียมผลผลิตที่ดีและควรปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวกิจกรรมที่สนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน ของสำนักงานคณะกรรมการการประม

ศึกษาแห่งชาติ (2530) ที่กำหนดแนวกิจกรรมที่นำรายได้ และผลผลิตมาสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันไว้ว่า ในการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันเท่าที่ผ่านมา มีโรงเรียนประถมศึกษาส่วนหนึ่ง ประสบปัญหาขาดทุน เนื่องจากนักเรียนมีฐานะยากจน ไม่สามารถซื้ออาหารกลางวันรับประทานได้ ราคาอาหารสด - แห้ง ในท้องถิ่นมีราคาแพงขึ้น แต่โรงเรียนต้องขายอาหารให้นักเรียนในราคาถูก เมื่อพิจารณาปัญหานี้แล้ว การดำเนินการโครงการอาหารกลางวันเพียงอย่างเดียวไม่อาจประสบความสำเร็จ โรงเรียนจึงจำเป็นต้องลดรายจ่ายหรือหารายได้จากทางอื่น มาสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน ให้สามารถดำเนินการได้ตลอดปี ซึ่งได้เสนอแนะกิจกรรมที่สนับสนุนโครงการอาหารกลางวันไว้หลายประการ เช่น

1. งานเกษตร

1.1 การเพาะปลูก โรงเรียนควรส่งเสริมให้นักเรียนปลูกพืชผลต่าง ๆ

ดังนี้

1) การปลูกพืชผักสวนครัว ทั้งที่โรงเรียนและที่บ้าน เพื่อให้ได้ผลผลิตนำมาใช้ตลอดปี

2) การปลูกไม้ผล

3) การเพาะถั่วงอกและเห็ดฟาง

1.2 การเลี้ยงสัตว์

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนประถมศึกษา

3. จัดหารายได้ เพื่อช่วยโครงการอาหารกลางวัน

4. ประชาสัมพันธ์กับผู้ปกครองและประชาชน ให้นำผลผลิตในท้องถิ่นมาจำหน่ายให้โรงเรียนโดยตรง

เมื่อพิจารณาในด้านปัญหาเกี่ยวกับการจัดโครงการเกษตร เพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องพื้นที่ทำการเกษตรมีน้อยไม่เพียงพอสำหรับทำการเกษตรเพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน ในด้านพื้นที่พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีพื้นที่จำนวน 3 - 4 ไร่ และมีพื้นที่ที่สามารถทำการเกษตรได้จริง น้อยกว่า 1 ไร่ จึงทำให้มีผลผลิตการเกษตรไม่เพียงพอตลอดปี ทั้งนี้อาจจะมีองค์ประกอบอื่นที่นอกเหนือจากปัญหาดังกล่าว ที่ทำให้ผลผลิตการเกษตรไม่พอเพียง เช่น สภาพของพื้นที่

ในด้านของสภาพพื้นที่ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีสภาพเป็นที่ราบน้ำท่วมถึงบางฤดูกาล จังหวัดสมุทรปราการตั้งอยู่ริมฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยาทางตอนปลายก่อนลงสู่อ่าวไทย นอกจากนี้ยังเป็นเมืองที่รองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร เป็นที่ตั้งของ

โรงงานอุตสาหกรรม เกิดการขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจอุตสาหกรรม สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญหาน้ำท่วม ซึ่งเกิดจากระดับน้ำทะเล หรือน้ำในแม่น้ำเจ้าพระยาหนุนสูง ประกอบกับพื้นดินมีระดับต่ำ และมีการทรุดตัวของพื้นดิน ตลอดจนระบบระบายน้ำไม่เพียงพอ และไม่อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับโรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ได้ใช้น้ำบาดาลแทนน้ำประปาเนื่องจากค่าใช้จ่ายถูกกว่า จึงก่อให้เกิดปัญหาแผ่นดินทรุด อันนำไปสู่น้ำท่วมมากยิ่งขึ้น (ฝ่ายแผนและโครงการ สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ, 2536) จากสภาพพื้นที่ดังกล่าวทำให้โรงเรียนส่วนใหญ่ทำการเกษตรได้เพียงบางฤดูกาลเท่านั้น ผลผลิตการเกษตรจึงไม่สามารถนำมาสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันได้ตลอดปี

จากปัญหาในด้าน จำนวนพื้นที่และสภาพพื้นที่ในการทำการเกษตร ส่งผลให้การจัดโครงการเกษตรเพื่อสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร อาจจะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาได้หลายประการ เช่น

1. โรงเรียนที่อยู่ใกล้ตลาด และมีกำลังซื้อพอ ให้ซื้อวัตถุดิบในการประกอบอาหารจากตลาด

2. โรงเรียนที่อยู่ใกล้ตลาด อาจใช้วัตถุดิบในการประกอบอาหารจากผลผลิตทางการเกษตรของโรงเรียน และหรือของชุมชน พร้อมทั้งจัดซื้อเป็นบางส่วน

ในด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ ใช้วิธีการติดต่อขอความร่วมมือจากชุมชน โดยการติดต่อผ่านทางนักเรียน บุคลากรที่ช่วยเหลือโครงการอาหารกลางวัน ได้แก่ คณะกรรมการศึกษาและผู้ปกครอง โดยส่วนใหญ่ช่วยเหลือในเรื่องของการบริจาคเงิน ส่วนวิธีการที่โรงเรียนจัดให้ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการแก่ชุมชน และวิธีการที่นักเรียนช่วยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการอาหารกลางวัน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ใช้วิธีการนำความรู้และประสบการณ์จากโรงเรียน ไปปฏิบัติที่บ้าน

ในด้านปัญหาการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่าโรงเรียนส่วนใหญ่ มีปัญหาเกี่ยวกับผู้ปกครอง ไม่มีเวลา

จากสภาพและปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) กล่าวว่า การร่วมมือประสานงานกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นสิ่งสำคัญมาก โครงการอาหารกลางวันจะบรรลุจุดมุ่งหมาย ต้องได้รับความร่วมมือจากบุคลากรในชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ได้แก่ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่กรมพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้ปกครอง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มแม่บ้าน ชมรม บริษัท และห้างร้านเอกชน ฯลฯ บุคลากรเหล่านี้ช่วย

สร้างความสัมพันธ์อันดี ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน ส่งเสริมและสนับสนุน ให้การจัดโครงการอาหารกลางวัน ใน โรงเรียนประถมศึกษาประสบผลสำเร็จได้

นอกจากนี้สภาพการดำเนินการ เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนยังสอดคล้องกับวัตถุประสงค์หนึ่งของการดำเนินงาน โครงการอาหารกลางวันของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ที่กล่าวว่า การดำเนินงานโครงการอาหารกลางวันมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการศึกษาแก่ชุมชน และนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน การดำเนินงานจะเป็น ไปด้วยความเรียบร้อย และบรรลุวัตถุประสงค์นั้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากชุมชน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้กล่าวว่า การที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดโครงการอาหารกลางวัน สามารถดำเนินการได้ 2 วิธี คือ

1. การนำโรงเรียนเข้าหาชุมชน ทำได้ดังนี้

1.1 การประชาสัมพันธ์ให้ชุมชน ได้ทราบจุดมุ่งหมาย วิธีการดำเนินการ และประโยชน์ของ โครงการอาหารกลางวัน ซึ่งมีวิธีการประชาสัมพันธ์โดยผ่านบุคคล ต่อไปนี้

1) นักเรียน นำความรู้ที่ได้จากการจัดกระบวนการเรียนการสอน ในโรงเรียน นำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันที่บ้าน เช่น กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ แขนงงานบ้าน งานเกษตร กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย เป็นต้น

2) ผู้ปกครองและชุมชนสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ในโอกาสทำบุญวันสำคัญทางศาสนา งานพิธีต่าง ๆ ในชุมชน ออกเสียงตามสาย จัดทำแผ่นภาพโฆษณาและป้ายนิเทศ

3) ผู้นำท้องถิ่น ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ และกรรมการหมู่บ้าน เป็นต้น ได้รับความรู้เกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันแล้วชี้แจงจุดมุ่งหมาย วิธีการ และประโยชน์ของการจัดอาหารกลางวันให้ประชาชน ได้ทราบต่อไป

4) กรรมการศึกษาร่วมประชุมกับคณะครู เพื่อวางแผนการจัดโครงการอาหารกลางวัน และให้การสนับสนุนในโอกาสอันสมควร

5) มูลนิธิ องค์กร หรือหน่วยงานเอกชน ได้รับเอกสาร วารสาร และติดต่อโดยตรงกับคณะครู หรือกรรมการศึกษา เพื่อให้การสนับสนุนในกรณีต่าง ๆ ตามกำลังศรัทธา

6) กลุ่มบุคคลต่าง ๆ ให้โอกาสแก่ครูได้เข้าร่วมในกิจกรรม และสอดคล้องจุดมุ่งหมายการดำเนินงานและประโยชน์ของการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน

ให้ที่ประชุมรับทราบ

1.2 การให้ความร่วมมือกับชุมชนในฐานะที่โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน จึงควรมีบทบาทเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามโอกาสอันควร ดังนี้

- 1) งานประเพณี ได้แก่ งานวันสงกรานต์ งานวันลอยกระทง
- 2) งานวันสำคัญทางศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา
- 3) งานพัฒนาชุมชนในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันแม่ วันพ่อ วันเข้าพรรษา วันสารทไทย วันตักบาตรเทโว งานบวช งานแต่งงาน โรงเรียนควรร่วมมือในการพัฒนาสาธารณสุข โครงการทำความสะอาด ปลูกต้นไม้ ฯลฯ

2. การนำชุมชนมาสู่โรงเรียน วิธีการที่โรงเรียนจะนำชุมชนเข้ามาร่วมดำเนินงานต่าง ๆ ในโรงเรียน มีดังนี้

2.1 จัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมโรงเรียนควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียน และเชิญผู้ปกครองเข้าชม หรือแต่งตั้งเป็นกรรมการดำเนินงาน เพื่อให้ชุมชนเป็นเจ้าของโครงการร่วมกับทางโรงเรียน เมื่อเกิดปัญหาในการดำเนินงาน จะได้ร่วมกันหาทางแก้ไข เช่น ควรแต่งตั้งบุคคลในท้องถิ่น เป็นกรรมการฝ่ายการเงิน ฝ่ายการจัดซื้อ หรือฝ่ายประกอบอาหาร

2.2 อำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนที่เข้ามาทำกิจกรรม และใช้บริการต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น ให้ใช้สถานที่ในโรงเรียนจัดงานกีฬา งานเทศกาลต่าง ๆ

2.3 ให้การส่งเสริมสนับสนุนผลผลิตของชุมชน เช่น นำผลผลิตทางการเกษตรที่มีในท้องถิ่นมาใช้ในโครงการอาหารกลางวัน

2.4 ใช้ทรัพยากรในชุมชน เป็นแหล่งวิทยากรของโรงเรียนให้มากที่สุดในการจัดกิจกรรม ขณะเดียวกันก็ให้ชุมชนนั้นร่วมเป็นวิทยากรด้วย

ในการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ให้สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ ดังได้กล่าวมาแล้วนั้น ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการอาหารกลางวัน จึงควรที่จะต้องศึกษาปัญหาและหาทางแก้ไข เกี่ยวกับปัญหาผู้ปกครอง ไม่มีเวลา ดังได้กล่าวแล้วว่าสภาพเศรษฐกิจของประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดสมุทรปราการมีสภาพความพร้อมอยู่ในเกณฑ์ปานกลาง และส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จึงทำให้ไม่มีเวลาสำหรับภารกิจการอื่นที่นอกเหนือจากงานประจำ ดังนั้นการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดโครงการอาหารกลางวันจึงควรใช้วิธีการนำโรงเรียนเข้าหาชุมชนมากกว่าการนำชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน

การประเมินผลการจัดโครงการอาหารกลางวัน

การประเมินผลการเตรียมการจัดโครงการอาหารกลางวัน พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ประเมินผลการเตรียมการในเรื่องความพร้อมด้านบุคลากร ซึ่งมีครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวันเป็นผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการประเมินผล

ในด้านปัญหา พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่มีปัญหา ในการประเมินผลการเตรียมการ แต่สำหรับโรงเรียนที่มีปัญหา มีประเด็นปัญหาสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย คือ ปัญหาขาดการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลการจัดโครงการอาหารกลางวัน ควรจะได้มีการประเมินผลก่อนการดำเนินการ ขณะดำเนินการ และหลังจากดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว ในแต่ละภาคเรียนหรือแต่ละปีการศึกษา การประเมินผลก่อนดำเนินการซึ่งเป็นการประเมินผลในขั้นเตรียมการนั้นมีความจำเป็นเพราะจะทำให้ได้ข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการจัดโครงการอาหารกลางวันต่อไป ซึ่งจากการศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น พบว่าบุคลากรที่รับผิดชอบในการประเมินผลการเตรียมการส่วนใหญ่ ได้แก่ ครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวัน ซึ่งน่าจะเป็นการเพิ่มภาระให้กับครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวันอาจทำให้ไม่มีเวลาในการประเมินผล และทำให้การประเมินผลในขั้นตอนนี้เป็นไปอย่างไม่ต่อเนื่อง ทั้งนี้จะเห็นได้จากผลการวิจัยที่พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่กำหนดให้ครูหัวหน้าโครงการอาหารกลางวันเป็นผู้รับผิดชอบในการศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น และยังกำหนดให้เป็นผู้รับผิดชอบในการประกอบอาหาร เพื่อประสิทธิภาพของการจัดโครงการอาหารกลางวันผู้บริหารโรงเรียนจึงควรที่จะกำหนดผู้รับผิดชอบการประเมินผลในรูปของคณะกรรมการ พร้อมทั้งกำกับติดตามให้การประเมินผลเป็นไปอย่างเป็นระบบและประสานต่อเนื่องกันอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งนี้

จากข้อค้นพบที่ได้จากงานวิจัยครั้งนี้ พบว่า การจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ ยังต้องประสบปัญหาบางประการ ซึ่งอาจจะเป็นอุปสรรคต่อการจัดโครงการอาหารกลางวัน เพื่อพัฒนาการจัดโครงการอาหารกลางวัน ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ ผู้วิจัยขอเสนอแนวทางในการดำเนินงานแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

1. ควรจัดให้มีการติดตามประเมินผลอย่างเป็นระบบ ตลอดจนมีการกำกับติดตามทุกระดับชั้นอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เพราะเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับโรงเรียนมากที่สุด

สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด

1. ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้โรงเรียนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดยการนำโรงเรียนเข้าสู่ชุมชนเพื่อให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน

2. ควรสนับสนุนให้มีการจัดประชุมสัมมนา ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานโครงการอาหารกลางวัน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง เพื่อจะได้ทราบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ตลอดจนแนวทางในการพัฒนาการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนต่อไป

โรงเรียน

1. ควรประสานงานกับหน่วยงานของรัฐและหรือเอกชน เพื่อขอความช่วยเหลือในด้านบุคลากร ที่จะช่วยสนับสนุนโครงการอาหารกลางวัน โดยเฉพาะในเรื่องของการเกษตร

2. ควรขอความร่วมมือจากประชาชนที่มีขีดความสามารถ นอกที่จะช่วยสนับสนุนโครงการอาหารกลางวันได้ โดยเฉพาะในเรื่องงบประมาณ และวัตถุดิบที่จะนำมาประกอบอาหาร

3. ควรจัดให้มีการประชุมชี้แจงผู้ปกครองให้ทราบถึงแนวนโยบายและจุดมุ่งหมายของการจัดโครงการอาหารกลางวัน โดยใช้ช่วงเวลาในวันประชุมพิเศษของโรงเรียน

ข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษำวิจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ของการจัดโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนประถมศึกษา

2. ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดโครงการอาหารกลางวัน ที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่นและวัฒนธรรมของชุมชน